YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№ 12

ISSN: 2992-8982
https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

2025

YASHIL IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2025-yil, dekabr.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O‘z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig‘i o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o‘g‘li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja’sur Artiqboy o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA DAVRIDA TIJORAT BANKLARI LIKVIDLILIK XAVFINI BOSHQARISHI....44
Baxromov Nodirjon Muxammadamin o‘g‘li

TURIZM XIZMATLAR BOZORI ISTE’MOLCHILARINI SEGMENTLASH USULI ASOSIDA DIVERSIFIKATSIYA KONSEPSIYASINI ISHLAB CHIQISH....48
Maxmudova Aziza Pirmamatovna

“INNOVATSION AGROTEXNOLOGIYALAR VA “YASHIL IQTISODIYOT” TAMOYILLARI ASOSIDA G‘ALLA YETISHTIRISH BARQARORLIGINI BAHOLASH....53
Turayeva Gulizahro

АНАЛИЗ ЦЕНОБРАЗОВАНИЯ НА ЗЕРНОВЫЕ ПРОДУКТЫ ПО ДАННЫМ МАРКЕТИНГОВЫМ ИСЛЕДОВАНИЯМ (НА ПРИМЕРЕ НАМАНГАНСКОЙ ОБЛАСТИ)....57
Баҳриддинов Жаҳонгирбек Равшанжон ўғли

KICHIK BIZNES RIVOJINI TA’MINLASHDA BOZOR INFRATUZILMALARINING AHAMIYATI....62
G‘aniyev Botir Baxtiyorovich, Zakirova Gulnora Mirzaliyevna

KICHIK SANOAT ZONALARI FAOLIYATINI SAMARALI BOSHQARISH METODOLOGIYASI VA YO‘LLARI....67
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillaevich

INNOVASION FAOLIYAT XARAJATLARINING BUXGALTERIYA HISOBI VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH....73
Mustafoyev Akbar Mustafo o‘g‘li

MAHSULOT DIVERSIFIKATSIYASI VA LOGISTIKA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA EKSPORT POTENSIALINI OSHIRISH YO‘LLARI....78
Maxkamov Ibrayim, Jo‘raboyeva Shohida Kamoliddin qizi

REKLAMA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARI ROLI....83
Abduxalilova Laylo To‘xtasinovna, Raxmonqulova Shahrizoda

SIRKULYAR IQTISODIYOTDA YOPIQ SIKL NAZARIYASINING ROLI....87
Sodikov Zokir Rustamovich

YASHIL TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHDA MOLIYAVIY RAG‘BATLAR VA ULARNING NATIJALARI....92
Axmadjonova Gulmira Xabibulla qizi

MAMLAKAT IQTISODIYOTI RIVOJLANISHIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI....97
G‘aniyev Baydulla Toshmurodovich

АНАЛИЗ ПОДХОДОВ ЦЕНТРАЛЬНЫХ БАНКОВ К РЕГУЛИРОВАНИЮ ИННОВАЦИОННЫХ БАНКОВСКИХ ПРОДУКТОВ: СРАВНЕНИЕ УЗБЕКИСТАНА И МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАКТИКИ....101
Даулетиярова Шахло

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЫНКА ЦЕННЫХ БУМАГ УЗБЕКИСТАНА....109
Кадирова Хадича Тураевна

XORIJ MAMLAKATLARINING IQTISODIYOTNI UGLERODSIZLASHTIRISH STRATEGIYALARI: O‘ZBEKISTON UCHUN TAKLIFLAR....115
D.X. Pulatov, F.E.Shamsiyev

O‘ZBEKISTONDA ISLOM MOLIYASI: MUAMMOLAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI....125
Sattorov Ixtiyor Ochilovich, Karimov Shohruh Yo‘ldoshali o‘g‘li

HISOB SIYOSATI TARKIBIY TUZILISHI MASALALARI....133
Botirova Raximaxon Abdujabbarovna

QURILISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING MOLIYAVIY TAHLILI....136
Musayeva Shoira Azimovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

KICHIK SANOAT ZONALARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI TURMUSH FAROVONLIGINI OSHIRISH........ 144
Axmedov Oybek Turgunpulatovich

O‘ZBEKISTON SUG‘URTA BOZORI PORTFELI TAHLILI........ 149
Madraximov Ilxom Kamilovich

FOYDA SOLIG‘INING O‘ZIGA XOS MUAMMOLI JIHATLARI........ 154
Zaripov Xusan Baxodirovich

AGRAR SEKTORNI INNOVATSION MODERNIZATSIYA QILISHDA INVESTITSIYA OQIMLARINI BOSHQARISH MODELLARINI TAKOMILLASHTIRISH........ 159
Xamrayev Quvvat Iskandarovich

OLIY TA’LIM XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING TADQIQODLARINI TAKOMILLASHTIRISH........ 163
Jalilov Jamshid G‘anijonovich, Safarov Zavqiddin Zokir o‘g‘li

MINTAQA SANOAT TARMOG‘I RIVOJLANISHINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI........ 168
Xayitboev Abror Quvondiqovich

РОЛЬ СМЕШАННОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ (BLENDED FINANCE) В ПОВЫШЕНИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ КОММУНАЛЬНЫХ УСЛУГ: УРОКИ РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН........ 174
Гулмаматова Дурдона Шерали кизи

KORXONALARDA STRATEGIK BOSHQARUV........ 180
Musayeva Dilnoza Dilshatovna

BANK TIZIMIDA MARKETING AHAMIYATI VA BANK MARKETINGI........ 184
Usubjonov Zaxriddin Vasliddin o‘g‘li

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN XORJIY KREDIT MABLAG‘LARINI JALB KILISH HUQUQIY JIHATLARI........ 189
Qulliyev Anvar Zayniddinovich

TIJORAT BANKLARINI TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA CHAKANA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI........ 194
Alimov Umid O‘ktambayevich

MAHSULOTLARNING RAQAMLI PASPORTI TIZIMINI JORIY ETISH OMILLARI VA TO‘SIQLARI........ 200
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi

KORXONALARDA FOYDA VA ZARARLARNI TAHLIL QILISHDA INNOVATSION METODLAR AHAMIYATI........ 207
Ernazarov Ortiq Eshnazarovich, Farog‘at Xo‘jabekova

ВЛИЯНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ БЛАГОСОСТОЯНИЕ, А ТАКЖЕ НОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ........ 212
Останов Эгамберди

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA INNOVASION TEXNOLOGIYALARNI INTEGRATSIYALASH: MOHIYATI VA RIVOJLANISH IMKONIYATLARI........ 218
Xakimova Xulkar Xamidovna

QORAQALPOG‘ISTON VA XORAZM OZIQ-OVQAT SANOATINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI HAMDA UNI YANADA RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI........ 224
Tleuov Niyetulla Raxmanovich

OILAVIY KORXONALARNING IQTISODIY TIZIMDAGI O‘RNI........ 230
Shadiyeva Gulnora Mardiyevna, Rustamova Zarina Rustamovna

SUN’IY INTELLEKT ASOSIDA O‘ZBEKISTON OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA MARKETING FAOLIYATINI MODELLASHTIRISH VA BOSHQARISH MEXANIZMLARI........ 234
Sadikov Shoxrux Shuxratovich

XIZMAT KO‘RSATISH SOHASI KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDA RAQAMLI XIZMATLARNING AHAMIYATI........ 238
Asenbaeva Aydaygul Edenbaevna

BARQARORLIK VA YASHIL MENEJMENT: ILMIY-NAZARIY YONDASHUVLAR VA AMALIY AHAMIYATI........ 242
Djalilova Dilbar Abdikarim qizi

HUDUDLARNING IQTISODIY SALOHIYATINI INNAVATSION-INVESTITSION BOSHQARISH STRATEGIYASI VA MEXANIZMI (XORAZM VILOYATI MISOLIDA) 247
Maqsudova Malohatxon Maqsudovna, Yaxshimuratov Maqsadbek Narimon o'g'li

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT BUDJETINI 2026-YILGI SOLIQ SIYOSATINING TAHLILI VA XALQARO SOLISHTIRMA YONDASHUVI 251
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich

O'ZBEKISTON MINTAQALARIDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI 256
Mamataliyeva Dilnoza Raxmonovna

TRANSFORMATSIYALASHUV SHAROITIDA INVESTITSIYALAR SHAKLLANISHI VA ULARNI SAMARALI BOSHQARISH YO'NALISHLARI 259
To'rayev Jasurali To'rayevich

O'ZBEKISTONDA SAVDO TASHKILOTLARINING FAOLIYATI VA RIVOJLANISH HOLATI 264
B. Sulaymonov

NAMANGAN VILOYATIDA "YASHIL IQTISODIYOT" MODELIGA O'TISH JARAYONIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING IQTISODIY FAOLLIGI 270
Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li

O'ZBEKISTONDA "YASHIL" IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI 274
Xoshimov Pazliddin Zuxurovich

KICHIK BIZNES ORQALI ISH O'RINLARINI YARATISH STRATEGIYALARI: NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA 278
Ergasheva Nigora Abdigapparovna

MAMLAKATIMIZDA QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'INING IJTIMOIY-IQTISODIY AHAMIYATI 283
Quryozov Sardorbek Sharifboevich

РАЗРАБОТКА И ПРИОРИТИЗАЦИЯ КЛЮЧЕВЫХ ИНДИКАТОРОВ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЛЯ ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНОЙ ПАНЕЛИ МОНИТОРИНГА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БОЛЬНИЦ: ЭКСПЕРТНАЯ ОЦЕНКА СО СТОРОНЫ РУКОВОДИТЕЛЕЙ МЕДУЧРЕЖДЕНИЙ 290
Шухратов Мамуржон Шухрат угли

MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYAT ORGANLARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA BOSHQARISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR 297
Nurmurodov Zafarjon Nurmurod o'g'li

BANK TIZIMINING BARQAROR MOLIYAVIY RIVOJLANISHINI TA'MINLASH VOSITALARI 303
Sadikov Iskandar Gayratovich

ЗЕЛЕНОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ В ЗЕЛЕНОЙ ЭКОНОМИКЕ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА 308
Халиков С. Х.

HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA KICHIK BIZNESNI ROLI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH CHORALARI 313
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich

ИСТОРИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС СТАНОВЛЕНИЯ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ 317
Мажидова Фарангиз Фуркатзода

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDAGI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH 321
Isakov Oybek Jamoliddinovich

NORASMIY KOOPERATSIYA MUNOSABATLARINING FERMER XO'JALIKLARI YETISHTIRGAN MAHSULOT MIQDORIGA TA'SIRINI BAHOLASH 325
Ismoilov Azamat

O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA FOIZ RISKINI BOSHQARISH AMALIYOTI 332
Seitnazarov Daniyar Baxadirovich

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA SUT VA SUT MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLOVCHI KORXONALAR FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH 341
Normuradov Nurbek Sunatilloevich

"AYOL RAHBARLAR: RAHBARLIK SALOHIYATI VA ISH JOYIDA TENGLIK" FRANSIYA DAVLATI TAJRIBASI ASOSIDA 346
Abduraxmonova Feruzabonu

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

QISHLOQ XO'JALIGIDAGI KLASTERLARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH 352
Dildora Yuldasheva

TIJORAT BANKLARINING DEPOZIT BAZASINING YETARLILIGINI TA'MINLASH YO'LLARI 359
I.J. Isakov

OLIY TA'LIM SIFATINI OSHIRISH VA IQTISODIY DIAGNOSTIKA O'TKAZISHNING XORIJ TAJRIBASI 363
Xo'jaxonov Ma'rufxon Xamidxonovich, Axmedov Oybek Turg'unpulatovich

INKLYUZIV TA'LIMNI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI YECHISH YO'LLARI 369
Egamberdiyeva Dilorom Botir qizi, Pulatova Moxira Baxtiyorovna

"KREATIV IQTISODIYOT" HAMDA "TURIZM" TUSHUNCHALARINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI 374
Abdurasulov Shovqiddin Erkin o'g'li

THE STRATEGIC ROLE OF THE INDUSTRIAL SECTOR IN THE NATIONAL ECONOMY AND DEVELOPMENT FACTORS 380
Rakhimov Bakhromjon Ibroximovich

INVESTITSIYALARNI MOLIYALASHTIRISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI 386
Ismailov Dilshod Anvarjonovich

GLOBAL INCOME INEQUALITY IN 2024: CAUSES, PATTERNS, AND CONSEQUENCES 393
Ilxomjonov Jaxongir Alisher o'g'li

ТОРГОВЫЕ ОТНОШЕНИЯ В СВОБОДНО ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗОНАХ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ 401
Шарифходжаев Шавкат Окилович, Ачилова Ширин Шавкат кизи

O'ZBEKISTON KON-METALLURGIYA SANOATI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA HOZIRGI HOLATI 407
Ergashov Botirjon Ergashovich

PENSIYA JAMG'ARMASIDA DAVLAT BUDJETI TRANSFERTLARI ULUSHI HAMDA UNING XORIJ TAJRIBASI 415
Sherjonov Doniyor Saparbayevich

O'ZBEKISTON SANOAT KORXONALARINI QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORIDAN FOYDALANIB MOLIYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI 419
Igitov Jurabek Kuzibekovich

QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'I BO'YICHA FIRIBGARLIKLAR: MEXANIZMLARI, SABABLARI VA ULARNI OLDINI OLISH YO'LLARI 425
Eshkarayev Bobir Chariyevich

TOG' VA TOG'OLDI HUDUDLARIDA QISHLOQ XO'JALIGINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI 431
Abdulxayeva Gulshan Maxmudovna

TURIZM SOHASINING IJTIMOIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI (SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA) 435
Xalimov Shaxboz Xalimovich

SANOATDA IQTISODIY MOLIYAVIY HISSOBOTLAR XALQARO STANDARTLARINI RAQOBATBARDOSH KORPORATIV STRATEGIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA QO'LLASH 442
Turaboev Ibroxim Ismoil o'g'li

ФОНДИРОВАНИЕ И СТРАХОВАНИЕ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РИСКАМИ АПК: СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ 447
Дурманов Акмал Шаймарданович

PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASTERLARI RIVOJLANISHINING STATISTIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI 456
Atajanova Guli Maxsudbekovna

JAHON MOLIYAVIY BOZORLARI BARQARORLIGIGA GLOBAL IQTISODIY INQIROZLAR VA GEOSIYOSIY OMILLARNING TA'SIRI HAMDA ULARNI BOSHQARISH STRATEGIYALARI 462
Abdurazakova Nargiza Rixsibayevna

QISHLOQ XO'JALIGIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH VA OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARINI ISHLAB CHIQARISHDA BOSHQARUV QARORLARINING IQTISODIY TAHLILI 467
Mamadiyarov Dilshad Uralovich

PAXTA TOZALASH KORXONALARINING TARKIBIY BO'LINMALARIDA MOLIYAVIY BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI 474
Murodov Orif Jumayevich, G'ulomov Xaydarbek Ilyos o'g'li

BARQAROR KELAJAK SARI: MAMLAKATDA EKOLOGIK XAVFSIZLIKNI MUSTAHKAMLASH 482
Abdullaev Shavkatjon Maxmudillaevich

ZAMONAVIY IQTISODIY SHAROITLARDA KORXONALARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH 487
Abdulakimova Moxina Farxod qizi

UMUMIY OVQATLANISH SHAHOBCHALARINING FAOLIYATI SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH 493
Amiriddinova Muslima Zayniddin qizi

XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA MIJOZLAR EHTIYOJINI O'RGANISH VA XIZMAT SIFATINI OSHIRISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI 498
Babayeva Lola Ibragimovna

MINTAQADA TARIXIY VA MADANIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISHDA DAVLAT HAMDA XUSUSIY SHERIKCHILIK TIZIMIDAN FOYDALANISH 504
Xusanov Chari Kadirovich

PROSPECTS FOR IMPROVING INFRASTRUCTURE FOR SMALL BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN 509
Botirova Xulkar Olimjonovna

THE IMPACT OF AGRICULTURAL CLUSTERS ON FOOD SECURITY AND MACROECONOMIC STABILITY 514
Sherkulov Shohruh Erkin ugli

OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA ISSIQXONA IQTISODIYOTINI O'RNI VA NAZARIY–METODOLOGIK ASOSLAR 520
Otavullaev Sukhrob Sa'dullo o'g'li

IJTIMOIY AHAMIYATI YUQORI LOYIHALARNI DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH 524
Taspanova Ayzada Kenjebayevna

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA RAQOBAT STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH 529
Sharopova Nafosat Radjabovna, Jamolova Aziza

TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARIDA ISTE'MOLCHILARNING XULQ-ATVORINI O'RGANISHNI TAKOMILLASHTIRISH 537
Sultonova Zulxumor, Bobojonov Baxrombek Ro'zimovich

INTERNATIONAL TRADE BETWEEN INTEGRATION AND ISOLATION: INNOVATION AND UNCERTAINTY IN A FRAGMENTING GLOBAL ECONOMY 542
Zakhidov Azizbek Rustamovich

QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QO'NG'IROT TUMANIDA SIGIRLAR BOSH SONINING PROGNOZ KO'RSATKICHLARI 548
Sabit Gabbarov

TO'QIMACHILIK MAHSULOTLARI EKSPORTINI OSHIRISHDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH 552
Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, Xo'janova Husnora

O'ZBEKISTONDA IQTISODIY O'SISH SIFAT OMILLARINING TA'SIRINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH 558
Bustonov Mansurjon Mardonakulovich

ОБЩАЯ КОНЦЕПЦИЯ СТАБИЛЬНОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ 567
Зайналов Джахонгир Расулович

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ РЫНКОВ КАПИТАЛОВ 571
Хотамкулова Мадина Санжар кизи, Зайналов Джахонгир Расулович

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

IPOTEKA KREDITI MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH BOʻYICHA AMALIY ISHLAR TAHLILI 576
A'zamxoʻjayeva Nihola Sulaymon qizi

KORXONALARDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISHNING XORIJ TAJRIBASI 581
Abdurashidova Nigora Alisherovna, Abduqodirova Donoxon

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA ISHLAB CHIQARISH SALOHIYATINI OSHIRISH OMILLARI VA MEZONLARI 588
Jumanov Ruslanbek Bobojanovich

OʻZBEKISTONIDA MEHNAT BOZORINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNING IQTISODIY OʻSISHGA TA'SIRI 592
Rasulev Alisher Fayziyevich, Qodirov Asliddinxoʻja Mahammadjon oʻgʻli

STUDY OF THE ECONOMIC EFFICIENCY OF GREEN BONDS, ECOLOGICAL LOANS, AND GREEN INVESTMENT FUNDS, AS WELL AS THEIR IMPORTANCE IN THE FINANCIAL SYSTEM 595
Avazov Azizbek Ashurali oʻgʻli

KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK TERMINOLOGIYASINING ILMIY-TAHLILIY TALQINI 603
Aripov Oybek Abdullayevich

OʻZBEKISTONDA MEHNAT BOZORINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNING IQTISODIY OʻSISHGA TA'SIRI 608
Rasulev Alisher Fayziyevich, Qodirov Asliddinxoʻja Mahammadjon oʻgʻli

FERMER XOʻJALIKLARIDA INVESTITSION JARAYONLARNI TASHKIL ETISH VA OPTIMALLASHTIRISH 611
Kdirbaev Amir Marat uli

ITALIYA VA YAPONIYADA DAVLAT QARZINING UZOQ MUDDATLI BARQARORLIGI: FISKAL QOIDALAR VA QARZ BOSHQARUVI STRATEGIYALARINING QIYOSIY TAHLILI 614
Abdurahimov Abror Zafarovich, L.M. Tashpulatova

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ: ВОЗМОЖНОСТИ ПЕРСОНАЛИЗАЦИИ, ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ 621
Камалова Малика Низамовна, Очилов Акрам Одилович

OʻZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOTNING ISHSIZLIK DARAJASIGA TA'SIRINI IFODALOVCHI ASOSIY OMILLAR 626
Raxmonov Bekzod Sharibjon oʻgʻli

GLOBAL XAVFLARNING KESKINLASHUVI SHAROITIDA QAYTA SUGʻURTANI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI 631
Norov Zarif Shamsiddinovich

INNOVATSION SUGʻURTA XIZMATLARINI JORIY ETISH ORQALI IXTIYORIY SUGʻURTA XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISH 638
Xayitov Nodirjon Uzokovich

VOSITACHILIK XIZMATLARINI KOʻRSATUVCHI SUBYEKTLAR AUDITI SIFAT NAZORATI 652
O.Q. Qoʻshmatov

AUDITORLIK XULOSASINI SHAKLLANTIRISHDA MATEMATIK MODELLARDAN FOYDALANISH MASALALARI 657
I.Qoʻziyev, F.Ochilov

MAJBURIYATLAR HISOBINING NAZARIY ASOSLARI 664
Ochilov Farxodjon Shavkatjon oʻgʻli

ВОПРОСЫ РЕОРГАНИЗАЦИИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В СЕЛЬКОМ ХОЗЯЙСТВЕ 669
Розиков Жалил Жалолович

TOVAR-MODDIY ZAXIRALAR AUDITINI OʻTKAZISH TARTIBI 678
M.Xayitboyev

USTAV KAPITAL HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH 683
Inomjon Sherimbetov

QISHLOQ XOʻJALIGIDA KOOPERATIVLARNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI 688
Mirzayev Musurmon Umidullayevich, Ziyadullayev Ilhom Narkobilovich

EKSPORT BOZORLARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHDA MOLIYAVIY RAG'BATLARNING ROLI 694
Galiyev Tohir Fazliddinovich

ZAMONAVIY LOGISTIKA TIZIMIDA MARKETING STARTEGIYALARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH........ 700
Abduqodirova Umida G'ayrat qizi

QASHQADARYO URBANIZATSIYALASHGAN HUDUDLARIDA AGLOMERATSIYA JARAYONLARIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI OMILLAR 706
Nazarova Feruza Usmonovna

TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN ALOQA KORXONALARINI KREDITLASHNING ZARURLIGI HAMDA IQTISODIY AHAMIYATI 713
Shaymatov Mansur Jo'rabaevich

MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA MOLIYAVIY AKTIVLARNI TAN OLISH 720
Odiljonova Oybarchin Fayzullo qizi

QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION TRANSFORMATSIYA BARQARORLIGINI BAHOLASH 724
Sanetullaev Aybek Esbosinovich

XALQARO AVTOMOBIL ISHLAB CHIQARUVCHI KOMPANIYALARNING RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI 728
Xidoyatov Mirsaid Mirmuhsumovich

ENSURING THE FINANCIAL SUSTAINABILITY OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: STRATEGIES FOR RESILIENCE IN AN ERA OF DECLINING RESOURCES AND RISING EXPECTATIONS........ 734
Inomiddin Imomov

"YASHIL" TEXNOLOGIYALARNI IQTISODIY RIVOJLANISHGA INTEGRATSIYA QILISHNING NAZARIY ASOSLARI 744
Miraxmedova Maftuna Ibragimovna

ИНТЕГРАЛЬНЫЙ ПОДХОД К ОЦЕНКЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ........ 751
Алиева Эльнара Аметовна

AHOLI DAROMADLARI VA ULARNING SHAKLLANISH MANBALARI........ 756
So'fiyeva Xusniya Soxibjonovna

НАУЧНО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ПРОЕКТИРОВАНИЮ И РАЗВИТИЮ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ 760
Назарова Гулчехра Нурмуханбетовна

СОВРЕМЕННЫХ ПОДХОДОВ ПО ОЦЕНКЕ ЭКСПЛУАТАЦИОННОЙ УСТОЙЧИВОСТИ МАЛОМОЩНЫХ СЕТЕВЫХ ФОТОЭЛЕКТРИЧЕСКИХ СТАНЦИЙ 766
А.Р. Кудратов

IJTIMOIY XIZMATLAR KO'RSATISH JARAYONIDA TASHKILIY VA IQTISODIY MUNOSABATLAR 775
Berdiyeva Nafisa Qahramonovna

QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION BIZNESNI BOSHQARISH VA YANGI TEXNOLOGIYALAR ORQALI SAMARADORLIKNI OSHIRISH........ 780
Mamadiyarov Dilshad Uralovich, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li

GRUZIYA TAJRIBASIDA BARQAROR TURIZMNI TA'MINLASHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI VA ULARNING O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLANILISHI........ 786
Suyunova Dilnoza Mexridin qizi

INNOVATSION FAOLIYATNING MINTAQADA XIZMAT KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISHDAGI XUSUSIYATLARI........ 790
Fayziyeva Shirin Shodmonovna

QORAQALPOG'ISTON HUDUDIDA ETNOGRAFIK TURIZM KLASTERINI SHAKLLANTIRISHNING IQTISODIY OMILLARI 795
Kunnazarova Orazxan

MAMALAKATIMIZ IMPORTI VA EKSPORTIDA KICHIK BIZNESNING ULUSHI 798
Jo'rayev Ilhomjon Kamolidinovich

YEVROOBLIGATSIYA VA UNING AKSIYADORLIK JAMIYATLARI TOMONIDAN EMISSIYASI 807
Avezov Ibrohim Ilxomovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

IQTISODIYOTDAGI INNOVATSION O'ZGARISHLAR SHAROITIDA TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI BOSHQARISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI 808
Xonkeldiyeva Komilaxon Ravshanjon qizi

SPORT ANJOMLARI SANOATIDA INNOVATSION JARAYONLARNI TIZIMLASHTIRISH MODELINING ZARURATI..... 813
Xamraqulov Ixtiyor Baxtiyorovich

GREEN MARKETING STRATEGIES AND THE APPLICATION OF NEUROMARKETING METHODS IN THEIR DEVELOPMENT..... 819
Samadov Asqar Nishonovich, Latipova Go'zal

OZIQ-OVQAT SANOATIDA KICHIK KORXONALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI..... 825
Mavlanova Barchinoy Shonazar qizi

BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHDA INVESTITSIYALAR AHAMIYATINING EMPERIK TAHLILI 831
Nazarova Ra'no Rustamovna, Najmiddinov Yahyo Fazliddin o'g'li

YASHIL TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA MEHMONXONALAR ROLI: MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR..... 840
Raxmonova Nigina Anvarovna

IJTIMOIY SIYOSAT SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI: O'ZBEKISTONNING AMALIY YONDASHUVI VA RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR TAJRIBASI..... 844
Bafoyev Farrux Jo'raqulovich

AHOLI IJTIMOIY HIMOYASINI KUCHAYTIRISH MUAMMOLARI 852
Ulashev Xubbim Askarovich

YASHIL TA'LIM RIVOJLANISH BOSQICHLARI: YAPONIYA MISOLIDA 856
Raxshona Nabibullayeva

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ELEKTRON SAVDONING MINTAQA IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIRI..... 861
Mo'minov Yahyobek Shokirjon o'g'li

TUROPERATORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI..... 865
Toshev Akmal Salimovich

TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MINTAQADA AHOLI DAROMADLARINI OSHIRISH YO'NALISHLARI 874
Quldasheva Maftuna Musurmon qizi

ФАКТОРЫ И МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ..... 878
Алиева Эльнара Аметовна, Рахматхонов Саидодилхон Расулхон угли

МЕХАНИЗМЫ УСТОЙЧИВОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ В СТРАНАХ С РАЗВИВАЮЩЕЙСЯ ЭКОНОМИКОЙ: РОЛЬ ESG-ИНСТРУМЕНТОВ, ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ РЫНКА ЗЕЛЁНЫХ ОБЛИГАЦИЙ И ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ НА ПРИМЕРЕ УЗБЕКИСТАНА И МАЛАЙЗИИ..... 884
Нарзуллаева Мехрангиз Акобировна

DORIVOR O'SIMLIKLAR SAVDOSIDA QIYMAT ZANJIRI TAHLILI: IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH OMILLARI..... 893
Maftuna Ermatova Arslonbek qizi

DORIVOR O‘SIMLIKLAR SAVDOSIDA QIYMAT ZANJIRI TAHLILI: IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH OMILLARI

Maftuna Ermatova Arslonbek qizi
Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti tayanch doktoranti
maftuna-ermatova@mail.ru

Annotatsiya. Ushbu maqolada O‘zbekiston sharoitida dorivor o‘simliklar savdosida qiymat zanjiri (value chain) yondashuvining iqtisodiy samaradorlikni oshirishdagi o‘rni va amaliy ahamiyati tahlil qilingan. Dorivor o‘simliklarni yetishtirishdan tortib, yig‘ish, qayta ishlash, saqlash, qadoqlash, logistika va marketing jarayonlarigacha bo‘lgan barcha bosqichlarda yaratilayotgan qo‘shimcha qiymat darajasi baholanadi. Tadqiqot natijalari sohada asosiy muammolar – xomashyo ishlab chiqaruvchilarining bozor infratuzilmasiga yetarlicha integratsiyalanmagani, qayta ishlash jarayonlarining sust rivojlangani, sifatsiz saqlash va logistika tizimi, marketing va brendingning past darajada ekanini ko‘rsatdi.

Maqolada qiymat zanjiri bo‘yicha samaradorlikni oshirish uchun zamonaviy agrotexnologiyalarni qo‘llash, qayta ishlash quvvatlarini kengaytirish, klaster yondashuvini joriy etish, raqamli marketingni rivojlantirish, eksport uchun xalqaro sertifikatsiya tizimini yo‘lga qo‘yish kabi takliflar ishlab chiqilgan. Shuningdek, mahalliy brendlarni yaratish, onlayn savdo platformalarini rivojlantirish va logistika infratuzilmasini modernizatsiya qilishning ahamiyati asoslab berilgan. Tadqiqot dorivor o‘simliklar tarmog‘ida qo‘shimcha qiymatning katta qismi qayta ishlash bosqichida shakllanishini, ammo O‘zbekistonda bu bo‘g‘in yetarlicha rivojlanmagani sababli iqtisodiy samaradorlikning to‘liq namoyon bo‘lmayotganini ta’kidlaydi.

Umuman olganda, maqolada dorivor o‘simliklar savdosida qiymat zanjiri tahlili iqtisodiy samaradorlikni oshirishning zamonaviy va muhim metodlaridan biri sifatida o‘rganilgan va sohani rivojlantirish bo‘yicha kompleks amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: dorivor o‘simliklar, qiymat zanjiri, qo‘shimcha qiymat, iqtisodiy samaradorlik, qayta ishlash, logistika, klasterlashuv, agrotexnologiyalar, raqamli marketing, sertifikatlashtirish, eksport salohiyati, barqaror rivojlanish, fitomarketing, O‘zbekiston bozoridagi raqobatbardoshlik.

Abstract. This article analyzes the role and practical significance of the value chain approach in increasing economic efficiency in the trade of medicinal plants in Uzbekistan. The level of added value created at all stages, from the cultivation of medicinal plants to the collection, processing, storage, packaging, logistics and marketing processes, is assessed. The results of the study showed that the main problems in the industry are insufficient integration of raw material producers into the market infrastructure, underdeveloped processing processes, poor-quality storage and logistics systems, and low marketing and branding. The article develops proposals to increase efficiency along the value chain, such as the use of modern agrotechnologies, expansion of processing capacities, introduction of a cluster approach, development of digital marketing, and establishment of an international certification system for exports. The importance of creating local brands, developing online trading platforms, and modernizing logistics infrastructure is also substantiated. The study highlights that a large part of the added value in the medicinal plant industry is formed at the processing stage, but due to the underdevelopment of this link in Uzbekistan, economic efficiency is not fully reflected. In general, the article studies the analysis of the value chain in the trade of medicinal plants as one of the modern and important methods for increasing economic efficiency, and develops comprehensive practical proposals for the development of the industry.

Key words: medicinal plants, value chain, added value, economic efficiency, processing, logistics, clustering, agrotechnologies, digital marketing, certification, export potential, sustainable development, phytomarketing, competitiveness in the Uzbek market.

IQTISODIYOT ЭКОНОМИКА ECONOMY

Аннотация. В данной статье анализируется роль и практическое значение подхода, основанного на анализе цепочки создания стоимости, в повышении экономической эффективности торговли лекарственными растениями в Узбекистане. Оценивается уровень добавленной стоимости, создаваемой на всех этапах, от выращивания лекарственных растений до сбора, переработки, хранения, упаковки, логистики и маркетинга. Результаты исследования показали, что основными проблемами в отрасли являются недостаточная интеграция производителей сырья в рыночную инфраструктуру, слаборазвитые процессы переработки, низкое качество систем хранения и логистики, а также низкий уровень маркетинга и брендинга. В статье разработаны предложения по повышению эффективности вдоль цепочки создания стоимости, такие как использование современных агротехнологий, расширение перерабатывающих мощностей, внедрение кластерного подхода, развитие цифрового маркетинга и создание международной системы сертификации экспорта. Также обосновывается важность создания местных брендов, развития онлайн-торговых платформ и модернизации логистической инфраструктуры. Исследование подчеркивает, что значительная часть добавленной стоимости в отрасли лекарственных растений формируется на этапе переработки, но из-за недостаточного развития этого звена в Узбекистане экономическая эффективность не отражается в полной мере.

В целом, в статье рассматривается анализ цепочки создания стоимости в торговле лекарственными растениями как один из современных и важных методов повышения экономической эффективности, а также разрабатываются комплексные практические предложения по развитию отрасли.

Ключевые слова: лекарственные растения, цепочка создания стоимости, добавленная стоимость, экономическая эффективность, переработка, логистика, кластеризация, агротехнологии, цифровой маркетинг, сертификация, экспортный потенциал, устойчивое развитие, фитомаркетинг, конкурентоспособность на узбекском рынке.

KIRISH

So‘nggi yillarda jahon bozorida tabiiy, ekologik toza va sog‘lom turmush tarziga yo‘naltirilgan mahsulotlarga talab ortib borayotgani kuzatilmoqda. Shu nuqtai nazardan, dorivor o‘simliklar sohasi iqtisodiyotning istiqbolli tarmoqlaridan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etmoqda. Dorivor o‘simliklardan olinadigan xomashyo tibbiyot, farmatsevtika, oziq-ovqat, kosmetika va parfyumeriya sanoatlarida keng qo‘llanilishi bilan birga, yuqori qo‘shimcha qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish imkonini beradi. Bu esa nafaqat aholi salomatligini mustahkamlash, balki mamlakat iqtisodiy samaradorligini oshirishda ham muhim o‘rin tutadi.

O‘zbekiston Respublikasi hududida dorivor o‘simliklarning 1000 dan ortiq turi mavjud bo‘lib, ulardan 200 dan ortig‘i farmatsevtika va xalq tabobati sohasida keng foydalaniladi. Hozirgi paytda bu soha nafaqat ekologik jihatdan barqaror ishlab chiqarish yo‘nalishi, balki eksport salohiyatiga ega iqtisodiy segment sifatida shakllanmoqda. Shu bilan birga, dorivor o‘simliklar yetishtirish, qayta ishlash va tayyor mahsulotni iste’molchiga yetkazib berish jarayonida iqtisodiy zanjirning barcha bo‘g‘inlarini samarali tashkil etish zaruriyati kuchaymoqda.

Dorivor o‘simliklar savdosida qiymat zanjiri (value chain) yondashuvini qo‘llash, bu jarayonning har bir bosqichida — yetishtirish, yig‘ish, qayta ishlash, saqlash, qadoqlash, logistika va sotishda — yaratilayotgan qo‘shimcha qiymatni tahlil qilish imkonini beradi[1]. Qiymat zanjiri tahlili orqali mavjud resurslardan samarali foydalanish, ortiqcha xarajatlarni kamaytirish va yakuniy foyda darajasini oshirish mumkin bo‘ladi[2]. Ayniqsa, O‘zbekiston sharoitida bu yondashuv dorivor o‘simliklar sohasining ichki bozordagi raqobatbardoshligini oshirish va eksport hajmini kengaytirishda muhim omil hisoblanadi[3].

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, dorivor o‘simliklar yetishtirish va savdosida iqtisodiy samaradorlikni faqat ishlab chiqarish hajmini oshirish orqali emas, balki qiymat zanjiri bo‘ylab har bir bosqichdagi jarayonlarni tahlil qilish va optimallashtirish orqali ta’minlash mumkin. Shu sababli, qiymat zanjiri tahlili dorivor o‘simliklar sohasida iqtisodiy natijadorlikni baholashning zamonaviy metodlaridan biri sifatida alohida e’tibor talab etadi.

Maqolaning maqsadi — dorivor o‘simliklar savdosida qiymat zanjiri yondashuvi asosida iqtisodiy samaradorlikni oshirish imkoniyatlarini tahlil qilish va shu asosda amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat:

- dorivor o‘simliklar savdosida qiymat zanjiri nazariy asoslarini o‘rganish;

---

1 Egamberdiyev, S. S., Sayfutdinov, S. S., To‘xtabayev, J. S., & Ermatova, M. (n.d.). Dorivor o‘simlıklar yetishtirishning dunyo mamlakatlari iqtisodiyotidagi o‘rni va xalqaro bozor savdosida prognozlar. *PDF via ResearchGate*. https://www.researchgate.net/publication/378499594_Dorivor_o%27simliklar_yetishtirishning_dunyo_mamlakatlari_iqtisodiyotidagi_o%27rni_va_xalqaro_bozor_savdosida_prognozlar

2 Barney, J. B. (1991). *Firm resources and sustained competitive advantage.* Journal of Management, 17(1), 99–120. https://doi.org/10.1177/014920639101700108

3 Di Vita, G., Spina, D., De Cianni, R., Carbone, R., D’Amico, M., & Zanchini, R. (2023). Enhancing the extended value chain of the aromatic plant sector in Italy: A multiple correspondence analysis based on stakeholders’ opinions. *Agricultural and Food Economics, 11*, Article 15. https://doi.org/10.1186/s40100-023-00257-8

- qiymat zanjirining har bir bosqichida yaratilayotgan qo'shimcha qiymat tahlilini amalga oshirish;
- samaradorlikka ta'sir etuvchi ichki va tashqi omillarni aniqlash;
- iqtisodiy natijadorlikni oshirish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqish.

Tadqiqot obyekti – O'zbekiston sharoitida dorivor o'simliklarni yetishtirish, qayta ishlash va sotish bilan bog'liq xo'jalik subyektlari faoliyati.

Tadqiqot predmeti – dorivor o'simliklar savdosida qiymat zanjiri bosqichlarida iqtisodiy samaradorlikni oshirish mexanizmlari.

Shunday qilib, ushbu tadqiqot dorivor o'simliklar sohasida iqtisodiy samaradorlikni oshirishning muhim sharti sifatida qiymat zanjiri tahlilining amaliy ahamiyatini ochib berishga qaratilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Dorivor o'simliklar savdosi va ularning iqtisodiy qiymatini aniqlashda qiymat zanjiri nazariyasi muhim o'rin tutadi. Bu tushuncha birinchi marta amerikalik iqtisodchi Maykl Porter (M. Porter, 1985) tomonidan "Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance" asarida ilmiy muomalaga kiritilgan. Porterga ko'ra, har bir korxona yoki tarmoq o'z faoliyatida qiymat yaratish bosqichlarining majmuasidan iborat bo'ladi. U bu bosqichlarni "qiymat zanjiri" deb ataydi. Har bir bosqich - xomashyo yetkazib berish, ishlab chiqarish, logistika, marketing, sotuv va xizmat ko'rsatish - yakuniy mahsulotga qo'shimcha qiymat qo'shadi[4].

Qiymat zanjiri tahlilining asosiy maqsadi - ishlab chiqarishdan tortib, iste'molchigacha bo'lgan jarayonlarda resurslardan samarali foydalanish, xarajatlarni kamaytirish va foydani maksimallashtirishdir. Dorivor o'simliklar sohasida bu yondashuv ayniqsa ahamiyatlidir, chunki o'simliklarni yetishtirish, yig'ish, quritish, saqlash, qayta ishlash va bozorda sotish kabi jarayonlarning har biri iqtisodiy jihatdan mustaqil, lekin bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'g'inlardan iboratdir[5].

So'nggi yillarda xalqaro adabiyotlarda dorivor o'simliklar qiymat zanjirini chuqur tahlil qiluvchi bir qator ilmiy ishlar e'lon qilingan. Masalan, Belcher va Kusters (2021) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda dorivor o'simliklarni barqaror boshqarish, mahalliy fermerlarning daromadini oshirish va eksportni kengaytirish uchun qiymat zanjiri yondashuvini joriy etish tavsiya qilingan. World Health Organization (WHO) ham o'zining 2023-yilgi "Global Report on Traditional Medicine" hisobotida dorivor o'simliklarning xalqaro savdosida qiymat zanjiri tahlilini kuchaytirish zarurligini ta'kidlagan.

O'zbekiston olimlari orasida ham dorivor o'simliklar iqtisodiyoti, marketingi va eksporti bo'yicha izlanishlar olib borilmoqda. Xususan, S. O'rinboev (2022) dorivor o'simliklarni qayta ishlash korxonalarida resurslardan oqilona foydalanish masalalarini tahlil qilgan bo'lsa, D. To'raqulov (2021) mahalliy bozorda dorivor mahsulotlar brendingining iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini o'rgangan. Bu tadqiqotlar dorivor o'simliklar tarmog'ida qiymat yaratish jarayoni to'liq shakllanmaganini, ayniqsa, marketing va logistika bosqichlarida resurslardan foydalanish darajasi pastligini ko'rsatadi.

Nazariy manbalarda ta'kidlanishicha, dorivor o'simliklar qiymat zanjirini samarali shakllantirish uchun quyidagi shartlar muhimdir:

1. Kooperatsiya va klasterlashuv - fermer xo'jaliklari, qayta ishlash korxonalari, laboratoriyalar va savdo tarmoqlari o'rtasida mustahkam hamkorlik o'rnatilishi zarur;
2. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish - yetishtirish va qayta ishlashda energiya tejamkor, sifatni saqlovchi texnologiyalarni qo'llash;
3. Raqamli marketing – onlayn savdo platformalari orqali mahsulotni to'g'ridan-to'g'ri iste'molchiga yetkazish, vositachilik xarajatlarini kamaytirish;
4. Sertifikatlashtirish va ekologik standartlar - xalqaro talablarga mos ishlab chiqarish tizimi orqali eksport bozorlariga chiqish imkonini kengaytirish.

Shuningdek, FAO (Food and Agriculture Organization) va UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) tomonidan tayyorlangan hisobotlarda dorivor o'simliklar qiymat zanjirining rivojlanishi ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlovchi omil sifatida e'tirof etiladi. Bu esa sohada nafaqat daromadni oshirish, balki tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, mahalliy aholi bandligini kengaytirish va ekologik xavfsizlikni saqlashga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada muallif tomonidan, ilmiy abstaksiyalash, tizimli tahlil, induksiya va deduksiya, kuzatuv usularidan foydalanilgan.

---

4 Porter, M. E. (1990). *The competitive advantage of nations.* New York: Free Press.

5 "Analysis of the Medicinal and Aromatic Plants Value Chain in Albania." (n.d.). *ResearchGate*. https://www.researchgate.net/publication/284121667_Analysis_of_the_Medicinal_and_Aromatic_Plants_Value_Chain_in_Albania

TAHLIL VA NATIJALAR

O‘zbekiston dorivor o‘simliklar resurslari jihatidan Markaziy Osiyoda yetakchi mamlakatlardan biridir. Respublika hududida tabiiy sharoit, iqlim va tuproq tarkibi turli dorivor o‘simliklarni yetishtirish uchun qulay hisoblanadi. Hozirda mamlakatda dorivor o‘simliklarning 200 dan ortiq turi amaliy foydalanilmoqda, ulardan 70–80 turi farmatsevtika korxonalari tomonidan qayta ishlanadi. So‘nggi yillarda “O‘rmon resurslaridan foydalanish konsepsiyasi” hamda “Dorivor o‘simliklarni madaniy holda yetishtirish dasturi” doirasida plantatsiyalar maydoni kengaytirilib, ayrim turlari eksport uchun yetishtirilmoqda[6].

Shunga qaramay, dorivor o‘simliklar savdosi tizimida qiymat zanjirining to‘liq shakllanmagani kuzatiladi. Aksar hollarda ishlab chiqaruvchilar faqat xomashyo sotish bilan cheklanadi, qayta ishlash va tayyor mahsulot ishlab chiqarish jarayonlarida esa ularning ishtiroki cheklangan. Bu esa iqtisodiy samaradorlikning pastligiga, ya’ni qo‘shimcha qiymatning katta qismini vositachilar yoki xorijiy kompaniyalar egallashiga olib kelmoqda[7].

Dorivor o‘simliklar savdosidagi qiymat zanjiri shartli ravishda quyidagi bosqichlardan iborat:

1. Xomashyo yetishtirish (fermer xo‘jaliklari, o‘rmon xo‘jaliklari);
2. Yig‘ish va birlamchi qayta ishlash (tozalash, quritish, saralash);
3. Ikkinchi bosqich qayta ishlash (ekstraksiya, efir moylari, choy, kosmetik mahsulotlar tayyorlash);
4. Logistika va saqlash tizimi;
5. Marketing va savdo kanallari.

Har bir bosqichda iqtisodiy samaradorlikni oshiruvchi yoki pasaytiruvchi omillar mavjud[8].

Birinchi bosqichda, ya’ni xomashyo yetishtirishda asosiy muammolar - yer resurslaridan samarasiz foydalanish, sug‘orish tizimining eskiligi, sertifikatlangan urug‘lik yetishmasligi hamda agrotexnik tadbirlarning past darajada amalga oshirilishidir[9]. Shu sababli hosildorlik past, tannarx esa yuqori bo‘ladi. Bu bosqichda innovatsion agrotexnologiyalar (tomchilatib sug‘orish, biogumus, organik o‘g‘itlar) joriy etilishi muhim ahamiyatga ega.

Ikkinchi bosqichda, yig‘ish va birlamchi qayta ishlash jarayonida mehnat unumdorligi pastligi va sifat standartlariga to‘liq amal qilinmasligi natijasida eksport uchun mo‘ljallangan xomashyoning katta qismi sarf bo‘ladi. Masalan, dorivor o‘simliklarning 30-40 foizi noto‘g‘ri quritish yoki saqlash sababli sifatini yo‘qotadi[10]. Shu sababli ushbu bosqichda kichik qayta ishlash korxonalarini tashkil etish, sertifikatlash markazlarini yo‘lga qo‘yish zarur.

Uchinchi bosqichda, qayta ishlash va tayyor mahsulot ishlab chiqarish darajasi yetarli emas. Respublikada bir nechta farmatsevtika korxonalari mavjud bo‘lsa-da, ularda asosan import o‘simlik xomashyosi qayta ishlanadi. Mahalliy xomashyodan tayyor dori vositalari, efir moylari, kosmetik mahsulotlar ishlab chiqarishning keng yo‘lga qo‘yilmaganligi qiymat zanjirida qo‘shimcha qiymatning kamayishiga sabab bo‘lmoqda[11]. Shu bois, dorivor o‘simliklar klasterlarini tashkil etish, innovatsion biotexnologiyalarni joriy etish va investitsiya jalb qilish muhim omil hisoblanadi.

To‘rtinchi bosqich - logistika va saqlash tizimida esa transport xarajatlarining yuqoriligi, infratuzilmaning rivojlanmaganligi, sovutkichli omborlar yetishmasligi asosiy muammolardandir. Bu omillar mahsulot tannarxining oshishiga, foyda marjasining kamayishiga olib keladi. Shu jihatdan kooperatsiya asosida transport-logistika markazlarini tashkil etish va raqamli izlenish tizimlarini (blockchain, QR-kod sertifikatlar) joriy etish iqtisodiy samaradorlikni oshiradi[12].

Beshinchi bosqich - marketing va savdo tizimida esa dorivor o‘simliklar mahsulotlarini reklama qilish, brending, qadoqlash va onlayn savdo mexanizmlarining sust rivojlanganligi kuzatiladi. Ichki bozorda iste’molchi ishonchi past bo‘lib, aksar hollarda xorijiy brendlarga ustunlik beriladi. Bu esa mahalliy ishlab chiqaruvchilarning

---

6 Egamberdiyev, S. S., Sayfutdinov, S. S., To‘xtabayev, J. S., & Ermatova, M. (n.d.). Dorivor o‘simlıklar yetishtirishning dunyo mamlakatlari iqtisodiyotidagi o‘rni va xalqaro bozor savdosida prognozlar. *PDF via ResearchGate*.https://www.researchgate.net/publication/378499594_Dorivor_o%27simliklar_yetishtirishning_dunyo_mamlakatlari_iqtisodiyotidagi_o%27rni_va_xalqaro_bozor_savdosida_prognozlar

7 Nguyen, A. T., et al. (2025). Value chain analysis of medicinal plants in Geoparks. *PLOS ONE*. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0324746

8 Havardi-Burger, N., Mempel, H., & Bitsch, V. (2020). Sustainability Challenges and Innovations in the Value Chain of Flowering Potted Plants for the German Market. *Sustainability, 12*(5), 1905. https://doi.org/10.3390/su12051905

9 Koc, T., & Ceylan, C. (2007). *Factors impacting the innovative capacity in large-scale companies.* Technovation, 27(3), 105–114. https://doi.org/10.1016/j.technovation.2006.09.002

10 Akyüz, Y. (2023). Case Study Analysis on Agri-Food Value Chain. *Sustainability, 15*(7), 6209. https://doi.org/10.3390/su15076209

11 Food and Agriculture Organization. (n.d.). *Making Value Chains Work Better for the Poor*. https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/a9f1ffe7-a216-47b9-b6a4-6b7217b1b6e9/content

12 OECD. (2019). *Measuring productivity: OECD manual – Measurement of aggregate and industry-level productivity growth.* OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/9789264194519-en

bozor ulushini kamaytiradi[13]. Shu sababli raqamli marketing strategiyalari, brend yaratish va eksport yo'naltirilgan reklama kampaniyalari samaradorlikni oshirishda asosiy yo'nalishlardan biridir.

Umuman olganda, dorivor o'simliklar qiymat zanjirida eng katta iqtisodiy samaradorlik ikkinchi va uchinchi bosqichlarda - qayta ishlash va tayyor mahsulot ishlab chiqarishda yaratiladi[14]. Biroq O'zbekistonda hozircha bu zanjirning ushbu bo'g'inlari to'liq shakllanmagan. Natijada, umumiy qiymatning 60–70 foizi xorijda shakllanadi, mahalliy ishlab chiqaruvchilar esa past rentabellik bilan ishlaydi.

Shunday ekan, dorivor o'simliklar savdosida iqtisodiy samaradorlikka erishish uchun qiymat zanjirining har bir bosqichida modernizatsiya, innovatsiya va raqamlashtirish jarayonlarini chuqurlashtirish zarur[15]. Bu nafaqat foyda ko'rsatkichlarini oshiradi, balki xalqaro bozorlarda "Made in Uzbekistan" brendining raqobatbardoshligini mustahkamlaydi.

Dorivor o'simliklar sohasida iqtisodiy samaradorlikni oshirishning asosiy yo'li - qiymat zanjirining barcha bosqichlarini yaxlit tizim sifatida shakllantirish va har bir bo'g'inda qo'shimcha qiymat yaratish imkoniyatlarini kengaytirishdir. Quyida sohani rivojlantirish va samaradorlikni oshirish bo'yicha asosiy takliflar keltiriladi.

1. Dorivor o'simliklar klasterlarini tashkil etish.

Klaster yondashuvi ishlab chiqarish, qayta ishlash, ilmiy tadqiqot va marketing jarayonlarini yagona hududiy tizimda birlashtiradi. Bunday integratsiyalashgan tizim ishlab chiqaruvchilarga resurslardan birgalikda foydalanish, xarajatlarni kamaytirish, mahsulot sifatini yaxshilash va bozorlarga chiqish imkonini beradi. Shu bois, har bir viloyatda dorivor o'simliklar ixtisoslashgan klasterlarini tashkil etish maqsadga muvofiqdir. Klaster tarkibiga fermer xo'jaliklari, qayta ishlovchi korxonalar, ilmiy markazlar, eksport agentliklari va logistika tarmoqlari kirishi lozim.

2. Innovatsion texnologiyalar va biotexnologiyalarni joriy etish.

Dorivor o'simliklarni yetishtirish va qayta ishlashda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish muhim. Masalan, issiqxona va tomchilatib sug'orish tizimlari, biologik himoya vositalari, avtomatlashtirilgan quritish kameralari, sifatni aniqlovchi raqamli laboratoriyalar samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi. Shuningdek, biotexnologik usullar - to'qima madaniyatida ko'paytirish, bioaktiv moddalarning ekstraksiyasi va standartlash tizimlarini yo'lga qo'yish orqali yuqori sifatli xomashyo olish mumkin.

3. Raqamli marketing va elektron savdo platformalarini rivojlantirish.

Bugungi kunda elektron tijorat dorivor mahsulotlar savdosida muhim o'rin tutmoqda. Shu sababli, mahalliy ishlab chiqaruvchilar uchun maxsus onlayn platforma yaratish zarur, bu yerda fermerlar, qayta ishlovchilar va xaridorlar to'g'ridan-to'g'ri muloqot qilishi mumkin bo'ladi. Masalan, "UzHerb.uz" kabi yagona elektron portal orqali mahsulotlarni sertifikatlash, narxlarni solishtirish, eksport shartnomalarini tuzish imkoniyatlari yaratilsa, vositachilik kamayadi va foyda ulushi ishlab chiqaruvchiga o'tadi. Bundan tashqari, ijtimoiy tarmoqlarda raqamli marketing strategiyalarini kuchaytirish (video kontent, influencer marketing, SEO va brending) ichki bozorda ham talabni oshiradi.

4. Sertifikatlashtirish va xalqaro standartlarni joriy etish.

Dorivor o'simliklardan tayyorlangan mahsulotlarning eksport salohiyatini oshirish uchun xalqaro sertifikatlar - GACP (Good Agricultural and Collection Practices), GMP (Good Manufacturing Practice), ISO va Halal standartlariga muvofiq ishlab chiqarish muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, mahsulotlar kelib chiqishini tasdiqlovchi QR-kodli izlenish tizimi (traceability system) joriy etilishi iste'molchilarda ishonchni kuchaytiradi va ekologik brend imijini yaratadi.

5. Logistika infratuzilmasini takomillashtirish.

Dorivor o'simliklarni saqlash va tashish jarayonida sifatni saqlash muhim omil hisoblanadi. Shu bois, mintaqalarda sovutkichli omborlar, standartlash markazlari va eksport logistika markazlarini tashkil etish zarur. Bu nafaqat sifatni saqlash, balki eksport xarajatlarini kamaytirish orqali umumiy qiymat zanjirida samaradorlikni oshiradi.

6. Kadrlar salohiyatini oshirish va ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish.

Dorivor o'simliklar sohasida iqtisodiy, marketing va agrotexnik yo'nalishlarda malakali mutaxassislar yetishmaydi. Shu sababli, oliy ta'lim muassasalarida "Dorivor o'simliklar iqtisodiyoti", "Fitomarketing" kabi yo'nalishlarni ochish, amaliy treninglar o'tkazish muhim. Shuningdek, ilmiy-tadqiqot institutlari faoliyatini soha ehtiyojlariga mos yo'naltirish, yangi o'simlik turlarini iqtisodiy baholash tizimini ishlab chiqish zarur.

7. Mahalliy brendlar va eksport marketingini rivojlantirish.

Dorivor o'simliklardan tayyor mahsulotlar (masalan, choylar, efir moylari, tabiiy kosmetika) uchun milliy brendlar yaratish va ularni xalqaro bozorda targ'ib qilish iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Bu yo'lda "Made in

13 EIP-AGRI. (2020). Plant-based medicinal and cosmetic products: Main actors, markets, collaboration. *European Innovation Partnership for Agricultural Productivity & Sustainability*. https://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/default/files/fg35_mp1_mainactorsmarketscollaboration_2020_en.pdf

14 Havardi-Burger, N., Mempel, H., & Bitsch, V. (2020). Sustainability Challenges and Innovations in the Value Chain of Flowering Potted Plants for the German Market. *Sustainability, 12*(5), 1905. https://doi.org/10.3390/su12051905

15 Szirmai, A. (2015). *Socio-economic development (2nd ed.)*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9781107117868

Uzbekistan" brendini dorivor mahsulotlar segmentida mustahkamlash, xalqaro koʻrgazma va yarmarkalarda ishtirok etish, eksportga yoʻnaltirilgan reklama kampaniyalarini tashkil etish lozim.

Umuman olganda, dorivor oʻsimliklar savdosida qiymat zanjirini samarali tashkil etish iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi, aholi bandligi, eksport daromadlari va hududiy raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIF LAR

Dorivor oʻsimliklar savdosida qiymat zanjiri tahlili shuni koʻrsatadiki, samarali iqtisodiy natijaga erishish faqat ishlab chiqarish hajmini oshirish bilan emas, balki butun zanjir boʻgʻinlarining uzviy integratsiyasi va innovatsion boshqaruv mexanizmlarini joriy etish bilan chambarchas bogʻliqdir. Qiymat zanjiri yondashuvi orqali har bir bosqichda - yetishtirish, yigʻish, qayta ishlash, qadoqlash, logistika va marketingda - yaratilayotgan qoʻshilgan qiymat darajasi aniqlanib, resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish imkoniyati vujudga keladi.

Oʻzbekiston dorivor oʻsimliklar sohasida katta tabiiy salohiyatga ega boʻlsa-da, ushbu imkoniyatlardan toʻliq foydalanilmayapti. Asosiy muammolar sifatida ishlab chiqaruvchilarning bozor infratuzilmasiga yetarlicha integratsiyalanmaganligi, qayta ishlash tarmoqlarining sust rivojlanganligi, marketing tizimining zaifligi va eksport jarayonlarida yuqori qoʻshilgan qiymatli mahsulot ulushining pastligi qayd etiladi. Shu sababli, dorivor oʻsimliklar qiymat zanjirini toʻliq shakllantirish, uni ilmiy asosda tahlil qilish va har bir boʻgʻin boʻyicha samaradorlik koʻrsatkichlarini baholash zarur.

Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatadiki, qiymat zanjirining har bir bosqichida innovatsion yondashuvlarni joriy etish iqtisodiy samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi. Xususan, raqamli marketing vositalaridan foydalanish, logistika tizimini raqamlashtirish, ishlab chiqaruvchilar oʻrtasida klaster asosida kooperatsiyani yoʻlga qoʻyish, sertifikatlash va brending tizimini kuchaytirish orqali ichki va tashqi bozorlarda raqobatbardosh mahsulot yaratish mumkin.

Dorivor oʻsimliklar sohasida qiymat zanjirini takomillashtirish nafaqat iqtisodiy foyda keltiradi, balki ekologik barqarorlikni taʼminlaydi, mahalliy aholi bandligini oshiradi va eksport salohiyatini kengaytiradi. Shunday qilib, qiymat zanjiri tahliliga asoslangan yondashuv Oʻzbekiston dorivor oʻsimliklar bozorida samaradorlikni oshirishning muhim yoʻnalishi sifatida eʼtirof etilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati

1. Akyüz, Y. (2023). Case study analysis on agri-food value chain. Sustainability, 15(7), 6209. https://doi.org/10.3390/su15076209
2. Di Vita, G., Spina, D., De Cianni, R., Carbone, R., D'Amico, M., & Zanchini, R. (2023). Enhancing the extended value chain of the aromatic plant sector in Italy: A multiple correspondence analysis based on stakeholders' opinions. Agricultural and Food Economics, 11(15). https://doi.org/10.1186/s40100-023-00257-8
3. Egamberdiyev, S. S., Sayfutdinov, S. S., Toʻxtabayev, J. S., & Ermatova, M. (2024). Dorivor oʻsimliklar yetishtirishning dunyo mamlakatlari iqtisodiyotidagi oʻrni va xalqaro bozor savdosida prognozlar. ResearchGate. https://www.researchgate.net/publication/378499594
4. EIP-AGRI. (2020). Plant-based medicinal and cosmetic products: Main actors, markets, collaboration. European Innovation Partnership for Agricultural Productivity & Sustainability. https://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/default/files/fg35_mp1_mainactorsmarketscollaboration_2020_en.pdf
5. Food and Agriculture Organization. (2018). Making value chains work better for the poor. FAO Knowledge Platform. https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/a9f1ffe7-a216-47b9-b6a4-6b7217b1b6e9/content
6. Havardi-Burger, N., Mempel, H., & Bitsch, V. (2020). Sustainability challenges and innovations in the value chain of flowering potted plants for the German market. Sustainability, 12(5), 1905. https://doi.org/10.3390/su12051905
7. Nguyen, A. T., Pham, M. T., & Doan, N. H. (2025). Value chain analysis of medicinal plants in Geoparks. PLOS ONE, 20(3), e0324746. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0324746
8. Porter, M. E. (1985). Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance. New York: Free Press.
9. ResearchGate. (n.d.). Analysis of the medicinal and aromatic plants value chain in Albania. https://www.researchgate.net/publication/284121667
10. Saik, R. (2020). Food 5.0: How we feed the future. Independent Publisher.
11. Barney, J. B. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. Journal of Management, 17(1), 99–120. https://doi.org/10.1177/014920639101700108
12. Koc, T., & Ceylan, C. (2007). Factors impacting the innovative capacity in large-scale companies. Technovation, 27(3), 105–114. https://doi.org/10.1016/j.technovation.2006.09.002
13. OECD. (2019). Measuring productivity: OECD manual – Measurement of aggregate and industry-level productivity growth. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/9789264194519-en
14. Porter, M. E. (1990). The competitive advantage of nations. New York: Free Press.
15. Szirmai, A. (2015). Socio-economic development (2nd ed.). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9781107117868

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 12

© Materiallar ko'chirib bosilganda ""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz